

Käräjätuomarin menettely syyteoikeudeltaan osin vanhentuneessa asiassa

ASIA

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Rovaniemen hovioikeus on 20.1.2023 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinivirastoon 16.1.2023 antamansa tuomion nro 23/100077 asiassa R 21/962, joka koskee Lapin käräjäoikeuden 11.10.2021 asiassa R 20/1120 antamaa tuomiota nro 21/138845. Hovioikeus on ilmoituksessaan tuonut ilmi, että käräjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi muun ohella vahingonteon, jonka syyteoikeus oli vanhentunut ennen haasteen tiedoksiantoa.

Käräjäoikeus oli tuomiollaan lukenut vastaajan syyksi 7.12.2018 tehdyt vahingonteon ja laittoman uhkauksen ja tuominnut vastaajan niistä ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vastaaja oli valittanut käräjäoikeuden tuomiosta Rovaniemen hovioikeuteen. Hovioikeus totesi tuomiossaan, että kun syyteoikeus vahingonteosta vanhentuu kahdessa vuodessa ja haaste asiassa oli annettu vastaajalle tiedoksi 28.5.2021, oli vahingonteon syyteoikeus asiassa vanhentunut. Hovioikeus hylkäsi kerrotulla perusteella syytteen vahingonteosta, mutta katsoi syytteen hylkäämisestä huolimatta vastaajalle käräjäoikeudessa tuomitun rangaistuksen oikeudenmukaiseksi seuraamukseksi tälle käräjäoikeudessa tuomitusta laittomasta uhkauksesta.

SELVITYS

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Lapin käräjäoikeuden käräjätuomari on 31.3.2023 antanut menettelystään selvityksensä ja käräjäoikeuden senhetkinen laamanni 13.4.2023 lausuntonsa.

Käräjätuomari on myöntänyt lukeneensa vastaajan syyksi vahingonteon, jonka syyteoikeus oli vanhentunut ennen haasteen tiedoksiantoa. Hän on kertonut, että asia tuli vireille Lapin käräjäoikeudessa 3.6.2020 ja jaettiin hänen käsiteltäväkseen seuraavana päivänä. Hän oli asian saatuaan tutkinut muun ohella vanhentumisajat, mutta koska syyteoikeus vahingonteosta oli vanhentumassa vasta kuuden kuukauden kuluttua, oli hän ainoastaan pyytänyt sihteeriaan toimittamaan asianomistajalle kirjallisen korvausvaatimuksen toimittamispyynnön. Mahdollisten korvausvaatimusten toimittamisen jälkeen hänellä oli tarkoitus haastaa vastaaja ja toimittaa vastaajalle samalla tiedoksi korvausvaatimukset.

Käräjätuomari on tuonut selvityksessään esiin, että asian tullessa vireille Suomessa vallitsi koronapandemia, joka aiheutti suuria muutoksia oikeudenhoitotyöhön. Suurin osa rikosasioiden pääkäsittelyistä jouduttiin peruuttamaan ja uuden tilanteen myötä epävarmuus tulevasta aiheutti sen, että vanhoja jo vireillä olleita juttuja ei saatu istuttua. Epävarmuus vallitsi myös siitä, milloin rikosasioiden pääkäsittelyitä voitiin alkaa järjestää turvallisesti ja normaaliin tapaan. Tämä epävarma tilanne aiheutti käräjätuomarin mukaan sen, että vastaajia ei ryhdytty haastamaan ei-kiireellisten rikosasioiden pääkäsittelyihin.

Haastamistoimenpiteisiin ryhdyttiin asiassa ensimmäisen kerran toukokuussa 2021, kun käräjätuomarin mukaan käräjäoikeudessa oli rikosasioiden järjestämisessä palattu normaaliin päivärytmiin. Valmistautuessaan asian pääkäsittelyyn käräjätuomari oli kertomansa mukaan kiinnittänyt liiaksi huomiota laittoman uhkauksen eli toisen käsiteltävänä olleen rikoksen rangaistusasteikkoon ja syyteoikeuden vanhentumiseen. Koska kyseinen rikos oli vanhentumassa vasta myöhemmin, hän ei huolimattomuuttaan ollut riittävässä määrin enää kiinnittänyt huomiota vahingontekorikoksen vanhentumiseen ottaen vielä erityisesti huomioon sen, että rikosten tekoaika oli sama.

Käräjäoikeuden laamanni on kertonut lausunnossaan tarkemmin koronapandemian vaikutuksista tuomarin työhön sekä käräjäoikeuden tapahtuma-aikaisista ohjeista. Käräjäoikeudessa annetut ohjeet eivät laamannin mukaan luonnollisesti antaneet oikeutta siihen, että rikosasiat voitiin jättää haastamatta ajallaan. Laamannin mielestä on kuitenkin ymmärrettävää, että mainituissa olosuhteissa niin saattoi käydä.

MERKINTÄ

Asianajajista annetun lain 6 §:n 3 momentin mukaan oikeuskanslerilla on oikeus panna vireille Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivassa valvontalautakunnassa lain 7 c §:ssä tarkoitettu valvonta-asia, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa.

Oikeuskansleri on 30.3.2023 saattanut mainitun lainkohdan nojalla vastaajan avustajan, julkisena oikeusavustajana toimineen asianajajan, menettelyn valvonta-asiana tutkittavaksi (dnro OKV/538/53/2023). Asianajaja oli toiminut vastaajan avustajana tämän valittaessa käräjäoikeuden antamasta tuomiosta hovioikeuteen. Ilmoituksessaan valvontalautakunnalle oikeuskansleri totesi, ettei asianajaja ollut käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen valittaessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että hänen päämiehensä oli käräjäoikeudessa tuomittu syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta.

Valvontalautakunta on 13.3.2024 antamassaan päätöksessä (dnro 14723) todennut asianajajan menetelleen huolimattomasti ja siten myös hyvän asianajajatavan vastaisesti. Valvontalautakunta antoi asianajajalle huomautuksen.

RATKAISU

Arviointi

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan, jollei rikosasiaa mainitun luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla heti jätetä tutkimatta, on tuomioistuimen viipymättä annettava haaste. Haasteen antaa tuomioistuimen puheenjohtaja tai käräjänotaari.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomittava enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on selvityksessään myöntänyt lukeneensa vastaajan syyksi vahingonteon, jonka syyteoikeus oli vanhentunut ennen haasteen

tiedoksianto. Hän on niin ikään myöntänyt, että haastamistoimenpiteisiin ryhdyttiin vasta vahingontekorikoksen syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen. Menettelynsä moitittavuuden arviointia varten hän on kuitenkin tuonut esille eräitä seikkoja erityisesti koronapandemian vaikutuksista rikosasioiden käsittelyyn. Laamanni on kertonut tarkemmin koronapandemian vaikutuksista tuomarin työhön sekä käräjäoikeuden tapahtuma-aikaisista ohjeista.

Käräjätuomarin ja laamannin esille tuomissa olosuhteissa pidän sinällään ymmärrettävänä, että käräjätuomari ei asian tultua vireille kesäkuussa 2020 antanut haastetta heti. Koronapandemia on tapahtuma-aikana vaikuttanut merkittävästi asioiden käsittelyyn käräjäoikeudessa.

Rikosasian käsiteltäväkseen saavan käräjätuomarin virkavelvollisuuksiin kuuluu kuitenkin pyrkiä huolehtimaan siitä, että haaste annetaan niin hyvissä ajoin, että se on mahdollista antaa tiedoksi vastaajalle ennen syytettä koskevan rikoksen syyteoikeuden vanhentumista. Haastamistoimenpiteisiin ryhdyttiin asiassa ensimmäisen kerran vasta joulukuussa 2020 tapahtuneen vahingonteon syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen toukokuussa 2021, kun käräjätuomarin mukaan käräjäoikeudessa oli rikosasioiden järjestämisessä palattu normaaliin päivärytmiin.

Asiassa ei ole tullut ilmi mitään nimenomaista estettä sille, etteikö haastetta olisi voitu antaa hyvissä ajoin ennen vahingonteon syyteoikeuden vanhentumista. Käräjätuomarin ja laamannin esittämät seikat eivät arvioni mukaan oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla selitä sitä, että käräjätuomari oli antanut haasteen vasta vahingonteon syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen. Aikaa asian vireille tulosta syyteoikeuden vanhentumiseen oli ollut yli puoli vuotta. Käräjätuomari on arvioni mukaan laiminlyönyt antaa asiassa haasteen lain tarkoittamalla tavalla viipymättä.

Käräjätuomari oli kerrotun jälkeen käsitellyt vahingontekoa koskenutta vanhentunutta syytekohtaa käräjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuominut vastaajan tästä vanhentuneesta rikoksesta, vaikka siitä ei olisi saanut määrätä rangaistusta.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraatkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen käräjätuomarin virheellinen menettely saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Kärjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän kiinnittänyt huomiota epäillyn vahingonteon syyteoikeuden vanhentumiseen antaessaan haasteen, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä tai antaessaan tuomiota. Oikeudenkäynnissä oli näin ollen useita vaiheita, joissa kärjätuomarin olisi asian käsittelystä vastaavana tuomarina tullut kiinnittää huomiota siihen, ettei vahingonteon syyteoikeus pääsisi vanhenemaan, ja edelleen, ettei syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta voida käsitellä, saati siitä tuomita.

Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa asian käsittelyn eri vaiheessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Kärjätuomarin mahdollisuuksia havaita vanhentuminen vielä ennen tuomion antamista on osin lisännyt sekin, että tuomio annettiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei kärjätuomarin virheellisestä menettelystä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia, eikä asiasta käytettävissäni olevien tietojen perusteella ole aiheutunut asian asianosaisille muutoinkaan vahinkoa. Kärjätuomarin asiassa tekemät virheet ovat haasteen antamisessa tapahtunutta laiminlyöntiä lukuun ottamatta korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun myötä.

Hovioikeus oli hylännyt syytteen vahingonteosta ja katsonut vastaajalle kärjäoikeudessa tuomitun rangaistuksen oikeudenmukaiseksi seuraamukseksi vastaajalle kärjäoikeudessa tuomitusta toisesta rikoksesta. Syyteoikeudeltaan vanhentuneessa vahingonteossa ei siis myöskään ole ollut kyse asian ainoasta syytekohdasta, ja oikeudenkäynti on toisen epäillyn rikoksen käsittelemiseksi ollut tarpeellinen kärjäoikeudessa.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Lapin kärjäoikeuden kärjätuomari on laiminlyönyt antaa asiassa haasteen laissa säädetyllä tavalla viipymättä. Hän on lisäksi menetellyt lainvastaisesti käsitellessään syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta kärjäoikeuden pääkäsittelyssä ja tuomitessaan vastaajan kyseisestä rikoksesta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Lapin kärjäoikeuden nykyiselle laamannille sekä asiasta ilmoittaneelle Rovaniemen hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Apulaisosastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman